

3. Гербільський Л.В., Ємельянов І.Г. Концепція національної програми інтегрованої екологічної освіти. // Вісник НАН України. — Київ, 1999. — №11 — С. 40-49.
4. Плешакова А.А. Раскрытие экологических связей на уроках природоведения. // Начальная школа. — 1998. — №9 — С. 35.

ТВАРИНИ ЯК ЗАСІБ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Шилович О.І.

Полтавський державний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

В останні роки науковці все частіше почали вводити в практику методи зоотерапії для лікування дітей. Багато дослідників відзначили позитивний вплив товариства тварин-компаньйонів на дітей. Дітей, що виростили у присутності тварин, відрізняє здібність до невербальної комунікації (жестам, міміці), соціальна компетентність, відчуття власної гідності. Вони раніше знайомляться з такими ключовими життєвими явищами, як відтворення, народження, хвороби і смерть. Науковці повідомляють, що домашні тварини можуть грати особливу роль в житті дітей, які мають проблеми при спілкуванні, які не можуть жити повноцінним життям, мають труднощі з навчанням. Утримання домашньої тварини для дитини завжди пов'язане з неспокоєм і турботою про неї. Міра впливу домашніх тварин на дітей може бути різною, оскільки діти розвиваються в оточенні різних цінностей і знаходяться під сильним впливом батьків.

Науковці розрізняють два типи дії тварин: дія на дитину тварин-компаньйонів і використання тварин в терапевтичних цілях. Тварини-компаньйони можуть впливати на дитину пасивно, наприклад, спостереження за акваріумними рибками або пташиними вольєрами, коли діти не спілкуються безпосередньо з тваринами, і позитивний вплив виявляється просто при спостереженні за тваринами.

На відміну від дії на дитину тварин-компаньйонів, використання тварин в терапевтичних цілях — спрямоване цільове втручання, в якому тварина використовується, як невід'ємна частина лікувального процесу. Терапія призначається професійними лікарями з відповідним досвідом.

Володіння своєю власною твариною дійсно підвищує самооцінку дитини. Тварини вносять величезний внесок в життя сім'ї. Всі вони, від життєрадісного цуценя до незалежної кішки, можуть подарувати години радощів. Маленькі діти інстинктивно тягнуться до тварини. Вони легко спілкуються з ними і створюють тісні дружні відносини. Дослідження британських учених довели, що 90% дітей 7-8 років ставлять своїх тварин на одне з перших 10 місць в ієрархії значущих відносин, а багато — і на перші 5 місць.

Більшість тварин приємні на дотик. Діти люблять обіймати і гладити їх, і це теж має терапевтичну цінність. Це знижує рівень стресу, дає дітям можливість виразити свої відчуття. Натомість тварини нічого не вимагають і не критикують.

Діти, у яких є тварини, демонструють вищий рівень розвитку соціальних навиків і емпатії (здібності до співпереживання), чим діти, у яких тварин немає. Тварини виконують роль довірених осіб, близьких

друзів, забезпечують емоційну підтримку і є цінними компаньйонами — це тим більше важливо, чим менше сім'я. Тварини — це зв'язок з іншим світом. Діти спостерігають за їх реакціями, звичками, способами виразу задоволення, цікавості і злості.

Контакти з тваринами і рослинами є тим додатковим каналом взаємодії дитини з навколишнім світом, який може сприяти як психічній, так і соціальній реабілітації [1].

У взаємодії з улюбленими тваринами (а в окремих випадках і з рослинами) хвора дитина одержує відповідний комунікативний досвід, який деколи іншим шляхом вона одержати не може. Особливо важливе те, що *дитина, яка володіє якою-небудь твариною, реально підвищує свій статус серед однолітків*. Проблеми, що виникають у зв'язку з її утриманням, стають каталізатором спілкування з іншими дітьми і дорослими, що також сприяє реабілітації дитини.

Для дітей, які зазвичай залежні і безсилі, досвід домінування і сили при спілкуванні з тваринами може надати переживання влади і ефективності.

Коли дитина займається створенням цілої системи живих організмів, наприклад, влаштовує **акваріум**, вона виступає в ролі творця, деміурга, "вершителя долі", визначаючи, як, кого і з ким розмістити в акваріумі, що і коли замінити і т.п., — дитина створює "свій світ", світ, в якому вона сама володіє абсолютною владою. Не знаходячи можливості самореалізації в соціальній взаємодії, вона реалізується в створеному нею власному "світі".

А коли у **кішки** з'являються кошенята, дитина стає свідком основних подій в житті будь-якої істоти; це прекрасна можливість поговорити з нею про життя, народження нового життя і статевий розвиток [2].

Спеціально навчена **собака** прекрасний психотерапевт для дітей з обмеженими можливостями. Вона підкоряється, і саме це потрібно таким дітям. Мабуть, вперше в житті вони відчують себе не відомими, а ведучими.

Тема лікувальної кінології зараз активно обговорюється в академічному середовищі. Заняття з собаками розвивають механізми корекції. Контакт з живою істотою формує рухи дитини, — уроки юного кінолога знижують кількість випадків у дітей з діагнозом «епілепсія», сприяють концентрації уваги у маленьких гіперактивних пацієнтів і поліпшенню моторики у дітей з синдромом ДЦП. Спілкування з собаками крім сплеску позитивних емоцій забезпечує творчу активність. Діти малюють собак, пишуть про них твори, складають вірші.

Результатами вивчення дітей, страждаючих аутизмом, були припущення, що собака, яку використовують як компонент терапії, може зробити сильний вплив на поведінку. Введення доброзичливої собаки викликало помітне збільшення випадків просоціальної поведінки і зниження аутичної поведінки, такого як відхід в себе. Передбачається, що присутність собаки зробила терапію приємнішою і продуктивнішою.

Хоча діти з жорстокою, невиліковною хворобою ніколи не вилікуються від присутності собаки, вони безумовно відчують світ абсолютно по-іншому після отримання собаки [3].

Дельфінотерапія — процедура, яка набула в останні роки велику популярність своєю екзотичністю і широкою перспективою розвитку її науково-прикладних аспектів [4].

Вплив дельфінів на пізнавальну діяльність дітей з розумовою від-

сталістю також був предметом вивчення. Дослідники лишали дітей у воді наодинці і з дельфінами і виявили, що, відносно використання улюблених іграшок як підкріплення, спілкування з дельфінами як підкріплення супроводжувалося великою кількістю і вищим рівнем реагування. Автори (Nathason и de Faria, 1993) пояснюють підвищення рівня функціонування зниженням рівня стресу у дітей [3].

Дельфіни в цих процедурах грають роль мудрих психологів, які допомагають дітям позбавитись від комплексів і налаштуватись на взаєморозуміння і любов до інших. У онкохворих дітей за допомогою процедур дельфінотерапії вдалося зняти приступи головної болі.

Взагалі, контакт з дельфінами в цілому позитивно впливає на психосоматичний стан дітей. В процесі дельфінотерапії значно покращуються показники гомеостазу пацієнтів, підвищуються адаптаційні резерви організму, що супроводжується покращенням самопочуття, підвищенням настрою і зменшенням симптомів дискомфорту [5].

Іппотерапія — це метод лікування і реабілітації інвалідів за допомогою занять верховою їздою. Для дітей з церебральним паралічем, аутизмом, синдромом Дауна і іншими захворюваннями, коні стають друзями, а завдяки спорту і змаганням діти починають спілкуватись один з одним і перестають замикатись в собі. Як показала практика, розумово відсталі діти не бояться коней, хоча більшість інших тварин викликають у них страх.

Терапевтична верхова їзда може використовуватися, щоб поліпшити якість життя для інвалідів. Ця діяльність може бути розділена на три категорії.

Перше — їзда як спорт або відпочинок, коли дитина-інвалід може підвищувати відчуття упевненості в собі.

Друге — корегуюча їзда, де верхова їзда використовується, щоб використовувати лікувальні властивості навколишнього середовища, і акцент робиться, головним чином, на терапевтичні цілі програми.

Третє — використання коня в медичних цілях, щоб поліпшити поставу пацієнта, баланс, рухливість.

На хворого будь-якого ступеня тяжкості впливає присипляюча походка коня. Спочатку дітей саджають без сідла, таким чином мускулатура тварини масажує вражені хворобою м'язи нижньої частини тіла, що зігріває їх і зменшує спазми, оскільки температура коня на півтора градуса вища, ніж у людини. Темп кроку коня такий, що створює ілюзію самостійної ходи. Ні при якій іншій формі лікувальної фізкультури не бере участь в роботі така велика кількість м'язів. Крім фізичного навантаження коні допомагають дітям соціально адаптуватись. Хвора дитина вчиться їздити верхи, у неї з'являється товариство, у якому всі зайняті одним ділом, і друг — красива, могутня тварина, за допомогою якої вона може пересуватись [6].

Окреслені нами напрямки реабілітації дітей з особливими потребами дають можливість лише частково усвідомити складність та перспективи вирішення даної проблеми. Однак, можна зазначити з упевненістю — впровадження методів зоотерапії створює у дітей атмосферу успіху. Разом з успіхами в дитині з'являється впевненість в своїх силах, прагнення подолати свою хворобу.

Література

1. Gail F. Melson, Ph.D, опубліковано в издании «Люди, животные, окружающая среда», осень 1990. — С. 15–17.
2. Панов В.И. Экопсихология развития индивидуальности.
3. Netherwood, Cathy. Австралийские родители. — Авг-сент, 2002. — С. 46.
4. Физиология человека. — 1999. — том 25. — №6. — С. 56–60.
5. Медицинская реабилитация, культурология и физиотерапия. — 2001 — №3. — С. 10-13.
6. Дошкольное воспитание. — 1999. — №2. — С. 116–118.

ОРГАНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ У СУЧАСНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Яланська С.П.

Полтавський державний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

У зв'язку із входженням України в єдиний освітній Європейський простір, значна увага приділяється формуванню висококультурної особистості, що здатна до активної самостійної розумової і духовної діяльності.

Самостійність — одна із властивостей особистості, що характеризується двома факторами: по-перше, сукупністю засобів — знань, вмінь і навичок, якими володіє особистість; по-друге, ставленням особистості до процесу діяльності, її результатів і умов здійснення, а також зв'язками з іншими людьми, які складаються в процесі діяльності [2].

Відповідно вимог Болонського процесу, на сучасному етапі значна увага приділяється організації самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів. Сформуванню міцних знань, вмінь і навичок можна лише завдяки правильно організованій системі самостійної роботи студентів.

Система самостійної роботи студентів являє собою сукупність взаємопов'язаних видів робіт, що взаємообумовлюють один одного і підпорядковані єдиним завданням.

При побудові системи самостійної роботи студентів варто враховувати основні дидактичні вимоги:

1. Отримання учнями глибоких і міцних знань, розвиток у них пізнавальних здібностей, формування вмінь самостійно отримувати, розширювати та поглиблювати знання, використовувати їх на практиці.

2. Відповідність системи основним дидактичним принципам: доступності, системності, зв'язку теорії з практикою, творчої активності, навчання на високому науковому рівні.

3. Завдання повинні бути варіативними.

4. Послідовність виконання самостійних робіт повинна логічно виходити із попередніх і готувати ґрунт для виконання наступних.

Самостійну роботу поділяють на декілька груп, яким притаманні специфічні види діяльності:

- роботи, що спрямовані на отримання нових знань і вмінь самостійно отримувати знання із різних джерел: робота з підручником, з таблицями, схемами, з роздатковим матеріалом, досліди на заняттях та в